

MEHMET EMİN YURDAKUL'UN ŞİİRLERİNDE İTHAFLAR

Dedications in Mehmet Emin Yurdakul's Poems

Hatem TÜRK*

ÖZ

Hediye, insanın Tanrı'ya ya da başka bir insana verdikleri için teşekkürün bir şeklidir. Pek çok çeşidi olan hediyein bir çeşidi de "söz"le olandır. Edebî eserlerdeki ithaflar da hediyein bir başka şeklidir. İthaf, çoğunlukla sevilen, saygı duyulan kişilere yapıldığı gibi eleştirilen kişilere de yapılır. Yaşadığı dönemde pek çok savaş gören ve içinden geldiği halkın duygularını, yaşayışını sanatına malzeme yapan Mehmet Emin Yurdakul, şiirlerinde çokça ithaf kullanmıştır. Bu yazıda Türk edebiyatında ithaflarla ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının içinde yer alan Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerindeki ithafların tasnifi yapıldıktan sonra bu ithaflar, sosyolojik bağlamda değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonunda Mehmet Emin Yurdakul'un okur kitleleri olarak gördüğü orta sınıf halka ve onların değer verdiği millî kahramanlara şiirler armağan ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hediye, ithaf, kaside, Mehmet Emin Yurdakul.

ABSTRACT

Gift is a way for thanking other people or God for their favours. Gift, which has many kinds, also has a verbal form. The dedications in literal works are another form of gift. They can be presented not only to loved or respected people but also to criticized ones. Mehmet Emin Yurdakul, who witnessed many wars during his time and mentioned his folk's feelings and lives in his works, often use dedications in his poems. In this study, short information about dedications in Turkish literature is provided. After the dedications in poems by Mehmet Emin Yurdakul, who is a part of Turkish literature developing under the thumb of the West, are classified and these dedications are examined within the context of sociology. It is concluded that Mehmet Emin Yurdakul dedicated his poems to the middle class he saw as his reader population and the national heroes he appreciated.

Key Words: Gift, Dedicate, "Kaside" (Ode), Mehmet Emin Yurdakul.

Giriş: "Hediyein Ekonomi Politikası"

"Vücut verdiği medeniyetleri, maddî-manevî, mistik ve metafizik, bir takım argüman ve ritüeller üzerine inşa eden Türk milleti, bir taraftan sosyal hayatın

* Yrd. Doç. Dr. Giresun Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi hatemturk@hotmail.com.

¹ Bu yazı, dersleri ve sohbetlerinde önemseyerek üzerinde durduğu Hocam Prof. Dr. Erdoğan Erbay'ın, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin 16-17 Kasım 2005'te "Hediye" konulu sempozyumunda "Türk Edebiyatında İthaf Geleneği ve Tevfik Fikret'in İthafı" adıyla sunulmuş bildirisinden hareketle hazırlanmıştır.

devamını sağlayacak unsurları şekillendirirken, diğer taraftan da ferdin tatmini için maddî-manevî yollar göstermiştir. Maddî-manevî hediyeleşmenin, fertler arasındaki ilişki ve bağın samimiyetini arttıracakını, dolayısıyla sağlam bir toplum yapısının gerçekleşeceğini bilen Türk toplumu, asırlar boyunca bu konuda üzerine düşeni yapmıştır.” (Erbay, 2005: 1)

İnsanoğlunun en eski ve vazgeçilmez davranışlarından biri olan hediyeleşmek, toplumdan topluma değiştiği gibi kendi içinde de çeşitlilik arz eder. İnsanın kendisine verilen şeyler için teşekkür anlamında sunulan soyut ya da somut kıymetlere ad olarak verilebilecek hediyelerin ilki, belki de verdiği nimetler için Tanrı'ya edilen dualar ya da sunulan kurbanlardır. Hediyeğin bugün için önemli nedenlerinden birini de teşkil eden “yaklaşma”, “yakınlaşmak” anlamındaki Arapça bir kelime olan “kurban”, Tanrı inancının gerekliliklerinden biri olarak kabul görmüştür.

Güzel söz ise hediyelerin arasında en etkili olanlardan biri olagelmıştır. Ka'b Bin Zühayr'e Hazret-i Peygamber'in hırkasını veriş, Zühayr'in, şiirleriyle İslam'ı müşriklere karşı müdafaasıdır. Bu durum, Arabistan'da öncesinde de çok değerli olan söz söyleme sanatının pek çok geleneğin aksine İslam'la birlikte devam etmesini sağlamıştır. Öyle ki bu, tüm İslam toplumlarında Peygamber'e övgü şiirleri yazılması geleneğini de beraberinde getirmiştir. Buradan hareketle de başta İslam halifesi ve devlet büyükleri olmak üzere sanatı ve sanatçıyı koruyacak, onlara iltifat edecek hâmilere de şiirler yazılması gelenek haline gelmiş olur. Bu durumun önemli bir sonucu, sanat ve sanatçının kendini sağlama almış olmasıdır. Belki de İslam toplumlarındaki edebiyatın sektör olarak hayatını güçlü bir şekilde devam ettirmesinin öne bu şekilde açılmış olur. Avrupa'da ise sanatın bir sektör olması, sanatçının bulduğu daha farklı bir yolla, mümkün olmuştur:

Hem Batı'da hem de Doğu'da devlet koruyuculuğunu sağlamış sanatçılar her zaman olagelmıştır. Ancak Doğu'daki söz konusu gelenek, kendi sistemini de kurarak sanatçının emeğinin karşılığını üstelik sanat gibi ince bir sunum şekli olan “hediye” ile vermiş olmaktadır.

“Kaside” olarak yazılan nazım şekli başlı başına bu amaç için kaleme alınmıştır. Kasideler, *“İran ve Türk edebiyatında saray şiiri olarak hususî bir önem kazanmıştır; konusu başta Hz. Peygamber'in, Hulefa-i râşidinin, İslâm büyüklerinin, padişahların, vezirlerin ve paşaların medhidir. Osmanlı kasidesi iki kısımdan müteşekkildir: Nesib ve mehdiye (maksad ya da maksud). Nesib bölümü genellikle şiirin en güzel bölümüdür; kasidenin konusu gazeller gibi tutarsız olmayıp, daha sınırlıdır ve herhangi bir durum dolayısıyla yazılır ve bir hâmîye ithaf edilir.”*(Gibb, 1991: 70)

"Genellikle bir câize amacıyla yazılan Arap kasideleri emirlikler devrinde Ebû Nüvâs; Abbasiler devrinde de Ebû Temmâm, Buhturî ve Mütenebbî'nin başarılı örnekleriyle olgun şeklini bulmuştur." (Pala, 1998: 231)

Klasik Türk edebiyatı içerisinde önemli bir yeri işgal eden kasideler, bir anlamda sanatçının kendisini gösterdiği, sunduğu bir alan olarak görülmüştür. Bu şiirler, ithaf² edilen kişinin de hediyein değerine göre bir karşılık vermesi beklentisini ortaya çıkarmıştır. Bu da bir anlamda sanatçılara kazanç yolu olarak görünmüştür.³

İthaf/sunuş yazılarına edebiyatımızın farklı dönemlerinde, rastlamak mümkündür. Öyküler, romanlar, farklı konularda kitaplar yazan yazarlar, bazı eserlerini bir minnet duygusuyla, sevgilerini göstermek adına ya da teşekkür için yazarak birilerine hediye etmişlerdir. Edebiyatımızda hediye edilen türlerin başında ise şiirleri görmek mümkündür.

"Birçok kaynak eser tarafından Divan şiirinin Anadolu'daki kurucusu" (Mengi, 2012: 62) olarak kabul edilen Hoca Dehhânî'den⁴ bu yana ithaf şiirleri edebiyatımızda yer alır. Divan edebiyatında ithaf şiir olarak bilinen en önemli tür kasidelerdir.⁵ Osmanlı döneminde sanata ve sanatçıya verilen değer bilinen bir gerçektir. Bu değerın aracı türü de kasidelerdir. "Doğu edebiyatında şairin himaye, inayet arayışı, özel bir düzenleme ve kalıp içinde patrona sunduğu övgü, kaside nev'i içinde ifadesini bulur. Kasideler başta öbür dünyada tanrının rızası-

² "İthaf, kelime manası olarak birine bir şey hediye etmek veya adına herhangi bir şey sunmaktır. Edebiyatta ise ithaf, manevi bir borcu ödemek, memnuniyetini ifade etmek, hayranlık duyulan kişiye veya kişilere bir nedenle sevgi dile getirmek, kendi varlığına sebep olana ve zemin hazırlayana samimi duygularını dile getirip teşekkür etmektir." Bk. Ertan Örgen, "Cumhuriyet Döneminde İthaf Şiirler", (Naskali, Koç, 2007: 497)

³ "Bir kişinin övgüsüne dâhil olan kasideler ya o şahsın bizzat huzurunda okunur ya da bir vasıta ile o şahsa iletilirdi. Bu kasidelerin sunulduğu padişah ve devlet adamları da kendi konumları, sanat ve kültürle bağlantıları oranında bu şairlere *caize* denilen maddi mükâfatlar verirlerdi. Bu mükâfatlar bazen altın, mücevher, bazen akar olabildi. Şairler nasıl bir gelenek içinde şiirlerini ve sanatlarını icra ediyorlarsa, kendilerine kaside sunulan kişilerin de aynı şekilde bu gelenek çerçevesinde şairleri ödüllendirmesi gerekiyordu. Fakat bu ödüllendirme şairin sadece onları övmeleri dolayısıyla olmayıp, bu övgüde gösterdikleri sanatkârlıklarının da bunda payı bulunurdu. Bundan dolayı bazı övgü şiirleri edebî değer bakımından yetersiz görülür ve kabul edilmezdi." (Saraç, 2013: 26)

⁴ Selçuklu sultanı Alâaddin'e kaside sunduğu bilinmektedir. (İnalçık, 2013: 16, 24).

⁵ "Fars edebiyatında ilk kasideler Sasanîler devrinde görülür. Rudegî, Araplardan aldığı kaside şeklini küçük değişikliklerle daha da olgunlaştırmıştır. Ancak kaside altın çağını Gazneli Mahmud'un sarayında yaşamıştır. Rivâyete göre 400 kadar maaşlı şair bulunan Gazne sarayında başta sultanü-ş-suarâ Unsurî olmak üzere Ferruhî, Minuçihr, Esedî gibi şairler kaside nazım şekliyle Sultan Mahmud için sayısız medhiyeler kaleme almışlardır." (Pala, 1998: 231)

ını, Peygamber'in velilerin şefaatinin ve bu dünyada patrimoniyal siyasî güç sahiplerinin himaye ve inayetini kazanmak için yazılırdı."(İnalcık, 2013: 21)

Şairler, yazdıkları bu kasidelerle devlet bünyesinde önemli görevlere getirilirler, çeşitli bahşişler alırlardı.⁶ *"Yaltaklanma ve intisâbın sanatla bağdaştırılmış, kurumlaşmış biçimi de kasîde sunmak, sultanı ve paşaları en abartılı parlak ifadelerle göklere çıkarmakta görülür."* (İnalcık, 2013: 15) Bu durum, özellikle Tanzimat sonrasında Divan edebiyatı ile ilgili genel bir tepkiye de neden olmuştur.⁷

Tanzimat dönemiyle birlikte edebiyatımıza yeni türlerin girmesi, ithaf edilen yazı türlerinin de çeşitlenmesine yol açmıştır. Bunun yanında önceden eser sunarak bir anlamda geçimini sağlayan sanatçı için bu dönemle birlikte yeni bir ekmek kapısı ortaya çıkmıştır o da telif ücreti. Okuyucunun kitle haline gelmesi ve basım maliyetinin düşmesi, sanatçının "ithaf" kitlesindeki değişikliğe neden olmuştur. Bundan sonra sanatçı, sevilen devlet büyüklerine sunduğu ithaflar kadar, okuyucuya, sevdiği bir kişiye, başka bir sanatçıya, bir kuruma ya da kurumun çalışanlarına, millete, orduya da eserini ithaf etmiştir.

Önceleri hayatını devam ettirmek ya da daha iyi yaşamak için güç sahibi kişilere şiir ithaf eden sanatçının yazdıklarından para kazanmak için başka bir yolun önüne çıkması, bu geleneğinden vazgeçmesine yetmemiş, aksine onun içinden geldiği gibi hatta daha çok şiir hediye etmesini sağlamıştır. Ancak burada ithaf edilen kitlenin değişikliği, sanatçı ve dönemi hakkında önemli verileri ortaya koymaktadır. Bu noktada yapılacak genel bir değerlendirme, edebiyatımızın akış yönünü açıklamada da önemli veriler sunacaktır. Divan edebiyatının son zamanlarında görülen halka yaklaşma eğilimi, 19. Yüzyılla birlikte belli bir olgunluğa ermiş ve başta Mehmet Emin Yurdakul olmak üzere bazı sanatçıların eserlerinde halkın gerçek sorunlarını yansıtmasını sağlamıştır. Babası bir balıkçı olan Meh-

⁶ "Kaside sunan şairlere *câ'ize*, çoğu zaman gümüş akça (nadiren altın sikke) olarak ve/veya yünlü veya ipekli hil'at verilirdi. (...)" (İnalcık, 2013: 26)

⁷ Bu anlamda örnek verilebilecek ilk kaynaklardan biri Abdülbaki Gölpınarlı'ya aittir. Gölpınarlı, "Divan edebiyatı bir medih edebiyatıdır, fakat alay gibi uydurma ve yapmacık bir medih edebiyatı." (Gölpınarlı, 1945: 66) diyerek tüm kasidelerin yerli yersiz, övgülerle dolu olduğunu belirtmektedir. Konuya dair önemli araştırmalardan birini yapan Erdoğan Erbay da, "Tanzimat sonrası teşekkül eden edebiyatın temsilcileri, divan edebiyatı döneminde, özellikle bazı şiir nevirlerini, sanata hizmet dışında başka meselelere alet olmakla suçlamışlardır. Hususiyle kaside nazım şekli, eski edebiyatın hüküm sürdüğü bütün asırlar boyunca, maddî refah sağlamak için bir vasıta addedilmiştir." (Erbay, 1997: 388) Erbay, çalışmasında Abdülhalim Memduh'un bu durumu "dalkavukluk" olarak değerlendirdiğini söylemektedir. Divan edebiyatı ile ilgili başka bir çalışmada Mehmet Kahraman da bu konuyu "Dalkavukluk" başlığı altında benzer duygularla değerlendirmektedir. (Kahraman, 1996: 316-320)

met Emin Yurdakul, ömrünün önemli bir kesimini Türk halkının içinde onların sorunlarını izleyerek geçirmiştir.⁸

Mehmet Emin Yurdakul ve Şiirlerindeki İthafklar

Pek çoklarınınca Millî edebiyatı başlatan şair olarak kabul edilen Mehmet Emin, şiirlerinde ithafı bolca kullanmış bir sanatçıdır. Kitaplarının⁹ hepsinde ithaf bulunan şair, toplam 12 kitaptan 3'ünü ithaf etmiştir. Bunlardan; Türkçe Şiirler, "Türk Karındaşlarım'a çoban armağanı çam sakızı" ifadesiyle Türk halkına; Türk Sazı "Büyük İrkim'a"; Ey Türk Uyan, "Türk Yurdu'na" ithaf edilmiştir. Toplam 143 şiirin içinde ise 72 tanesi ithaf şiiridir. Bu şiirlerden pek çoğunun altında tırnak işaretleriyle ithaf ifadeleri yer alırken "Çar'a" gibi bazı şiirler de başlığında bu anlam yer aldığından toplama dâhil edilmiştir. Ancak şunu da bilmek gerekir ki, her sanatçı gibi Mehmet Emin'in de şiirleri öyle ya da böyle birileri için yazılmıştır. Ancak burada söz konusu edilen şey, şairin eserlerini oluştururken hedef kitlesi olarak kimi gördüğüdür. Bu, bir bakıma şairin poetikasıyla da doğrudan ilişkilidir.

Mehmet Emin, şiirlerinde destansı unsurları kullanmıştır. Bu unsurlar, halkın kullandığı kelimeler dünyasıyla kompozisyon oluşturmak, Türk milletinin geniş kitlelerinin yaşayışını şiire sokmak, milletin kavmi devirlerinden başlamak üzere mitolojik unsurlarını da katarak toptan geçmişini şimdiki zamanda kullanmak, halk söyleyişinden yararlanmak ve şiirde müzik unsurunu bolca kullanmak olarak özetlenebilir. Onun şiirini zamanın diğer şairlerinden ayıran önemli farklar da bunlardır, denilebilir. Kitaplarındaki ayrıntılarda da görüleceği gibi Mehmet Emin'in şiirlerinde, yaşadığı dönemdeki sosyal yaşayışın bir yansıması olan savaş hali ve ordu / milletin durumu geniş bir yer tutar.

1. Türkçe Şiirler

Kitap, "Türk Karındaşlarım'a çoban armağanı çam sakızı" ifadesiyle Türk halkına ithaf edilmiştir. 9 şiirin yer aldığı kitapta iki tanesi ithaf edilmiştir. "Anadolu'dan Bir Ses Yâhud Cenge Giderken", "Yurdumuzun Koç Yiğitleri'ne"; "Güzellik ve İyilik Karşısında", II. Abdülhamit'in saray ressamı "Mösyö Zonaro'ya!.." ithaf edilmiştir.

⁸ Mehmet Emin Yurdakul'un yaşamı ve sanatı için önemli bir kaynak için bk. (Akyüz, 1986: 499-533)

⁹ Çalışmada Fevziye Abdullah Tansel, Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri – Şiirler, Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara, 1998.'den yararlanılmıştır.

Söz konusu kitap, Türk edebiyatının önemli metinlerinden biridir. Onu önemli yapan şeylerden biri tam da Servet-i Fünûn edebiyatının en yoğun zamanını geçirdiği bir dönemde poetik olarak oldukça farklı bir tarzda ortaya çıkmasıdır. Şair, kitap dosyasını Rezaizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmid, Şemsettin Sâmî, Rıza Tevfik ve Fazlı Necip gibi devrin önde gelen sanatçılara da göndermiş ve onlardan olumlu cevaplar almıştır. Mektuplardan anlaşıldığına göre şair, tam olarak ne yaptığının farkında değildir. Oysa bu şiirler, Yunan Muharebesi esnasında yazılmaya başlanmış, Türk toplumunun millî duyarlılığının zirvede olduğu bir çağda, ordu ve milletin moralini üst düzeye çıkarmayı hedefleyen şiirlerdir. Şiirlerin sesini duyurmak istediği kitlenin poetik anlayışını da zorlaması ve edebiyata bunu hâkim kılma arayışı, dikkatleri iyice üzerine çekmesine neden olmuştur. Artık Türk edebiyatının geri dönüşü olmayan bir yolu vardır. Türk halkının kendi sorunlarını da söz konusu eden, kendi estetik yapısına uygun, kaynağını yaşayışından alan bir şiir anlayışı, Türkçe şiirlerin getirmiş olduğu önemli yeniliktir.

2. Türk Sazı

Kitap, "Büyük İrkim'a," ithaf edilmiştir. 73 şiirin olduğu kitapta 30 adet ithaf vardır. Kitaptaki "Anadolu" adlı şiir, "Gençlik'e"; "Beşiğin Önünde", "Hürriyet Kahramanları'ndan Enver Bey'e"; "Gutenberg", "İbrahim Müteferrika'ya"; "Martin Luther", "Mûsa Cârullâh¹⁰ Efendi'ye"; "Kıristof Kolomb", "Kızılelma Şâiri¹¹'ne"; "Biliniz ki Ey Gaddarlar", "Hürriyet Kahramanlarından Halil Bey'e"; "İşte O gün", "Orhun ve Ganj'ın Evlâdları'na"; "10 Temmuz", "İttihâd ve Terakkî Cem'iyeti'ne"; "Yaşamak Kavgası", "Yusuf Akçura Bey'e"; "Demir", "San'atkârân Cem'iyeti'ne"; "Yurdumuzun İmtisi", "Milletim'e"; "Ya Gâzi Ol, Ya Şehid", "Yurdumuzun Dışı Arslanları'na"; "Kur'a Neferi", "Fuad Râif Bey'e"; "Ordu'dan Bir Ses", "Harbiye Mektebi Talebesi'ne"; "Sen Feryâda Başlayınca", "Vatan Şehidleri'ne"; "Bir Genç Kız'a", "Beyaz Gölgeler Şâiri'ne"¹²; "Bir Delikanlı'ya", "Râif Necdet Bey¹³'e"; "Çocuklar", "Çocuk Şiirleri Şâiri'ne"; "İmtihan", "Câvid Bey'e"; "Çömlekçi", "Sanâyi' Mektebi Talebesi'ne"; "Balıkçı", "Babamın Aziz Hâtırası'na"; "Ölü Kafası", "Filozof Rızâ Tevfik Bey'e"; "Felâketler Karşısında", "Türk'ün Duâsı Şairi'ne"; "Benim Rüyam", "Türklük'ün Ateşli Hatibi Hamdullâh Subhî¹⁴ Bey'e"; "İrkimin Türküsü", "Türk Ocağı'na"; "Selam Sana", "Türk Müverrihi Ahmet Refik¹⁵ Bey'e"; "Kanımı Taşına", "Türk Âlemi Muharriri'ne"; "Ona Ölüm", "Türk Gücü'ne"; "İsmail Gaspirins-

¹⁰ Musa Carullah Bigi.

¹¹ Ziya Gökalp.

¹² Celal Sahir Erozan.

¹³ Râif Necdet Kestelli.

¹⁴ Hamdullah Subhi Tanrıöver.

¹⁵ Ahmet Refik Altınay.

ki'ye", "Merhumun Kayını Muhterem Akçuraoğlu'na"; "Şair", "Öc Şâiri'ne" ithaf edilmiştir.

1908 II. Meşrutiyet'in ilanı devletin gidişatıyla birlikte ülkedeki pek çok şeyi de değiştirmiştir. Her şeyden önce aydınlardaki umutsuzluk, bu tarihten sonra yerini umuda terk etmiştir. II. Meşrutiyet, Osmanlı içindeki tüm unsurların kendilerine göre önemli kazanımlarını da getirmiştir. Aslî unsur için en büyük kazanımlardan biri ise millî hassasiyetlerin devlet politikası haline gelmiş olmasıdır. İşte bu yüzden olacak ki Türk sanatçılarda meşrutiyetin banilerine karşı bir ilgi ortaya çıkmıştır. Mehmet Emin'in bu kitabındaki ithafların geneline bakıldığında ya "hürriyet kahramanları"na ya da ülkeyi yeniliklerle tanıştıranlara bir ilgi olduğu görülür.

3. Ey Türk Uyan

Tek şiirden oluşan kitap, "Türk Yurdu'na" ithaf edilmiştir. Bu uzun şiirde şair, başlangıcından beri Türk milletinin zaferle dolu çağlarını destansı bir üslupla hatırlamakta ve geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk medeniyet tarihinin özetini yapmaktadır. 1913'te Balkan savaşlarından sonra çıkan bu kitabın, toprak kayıplarının ardından hasretle de olsa Türklüğün coğrafyasına hitap etmesi, şairinin edebiyata getirdiği yeniliğin bir yansımasıdır. Sürekli savaşlarda yurt kaybetmenin derin acısıyla yaşayan Türk milletinin gerçek gündemi de bu tarihlerde budur.

4. Tan Sesleri

3 şiirin olduğu kitapta 2 adet ithaf vardır. "Aç Bağrını Biz Geldik", "Kurtarıcı Ordumuz'a ve Kahraman Başbuğu'na"¹⁶; "Ey İğnem, Dik", "Türk Kadınları Biçki Yurdu'na" ithaf edilmiştir. Şair, bu kitapta da bir öncekinde olduğu gibi 1914'te ülkenin gerçek gündeminden hareketle topluma hem umut hem de millî bilinç aşılama kaygısındadır.

5. Ordunun Destanı

2 şiirin olduğu kitapta 1 adet ithaf vardır. "Ordu'nun Destanı" adlı şiir, "Çanakkal'a Kahramanları'na" ithaf edilmiştir. 1915'teki Çanakkale Savaşları'nın haritasının çizildiği bu şiirde şair, Türk ve İslam'ın parlak zafer zamanlarının sesini vererek halk ve orduya motivasyon sağlamaktadır.

---

¹⁶ Mustafa Kemal Atatürk.

6. Dicle Önünde

Tek şiirden oluşan kitaptaki “Dicle Önünde” adlı şiir, “Kahraman ‘Irak Ordusu’na” ithaf edilmiştir. Bu şiirde şair, Birinci Dünya Savaşı’nın önemli cephelelerinden biri olan Irak cephesinde savaşan Türk ordusunun moralini yükseltmeye ve daha çok buradaki Türk ve Arap milletlerinin kardeşliğini ön plana çıkararak düşman karşısında tek yumruk olmaya davet etmektedir. Şairin çoğu şiirlerinde yer alan yurt, ülke, uygarlık, din, namus kavramlarını burada da kullandığı görülür.

7. Hasta Bakıcı Hanımlar

Tek şiirden oluşan kitaptaki “Hasta Bakıcı Hanımlar” adlı şiir, “Hilâl-i Ahmer Hanımları’na” ithaf edilmiştir. Savaşın unsurlarından biri olan hasta bakıcı kızlara hitaben yazılan bu şiirde şair, Kızılay kadınlarının özellikle merhametlerini ön plana çıkarmaktadır.

8. Turan’a Doğru

11 şiirin olduğu kitapta 8 adet ithaf vardır. “Ninni” adlı şiir, “Turan’ın Aziz Kızları’na”; “Bana Kevser Sunan’a” adı belli olmayan bir sevgiliye; “Kafkas’a”, “Hamdullah Subhî Bey’e”; “Kafkas Kızı”, “Ağaoğlu Ahmed Bey’e”; “Han’ın Sazına”, “Tatar Kardeşlerim’e”; “Çar’a”, Rus Çarına; “Petersburg’a”, “Hüseyinzâde ‘Alî Bey¹⁷’e”; “Verinhora’ya”, “Volonya’ya” ithaf edilmiştir. Şairin bu kitabında da Anadolu, Irak, Rumeli, Kafkasya gibi Turan memleketlerindeki acı ve gözyaşı söz konusu edilirken müzik unsurundan da yararlanılmaktadır. Şairin diğer kitaplarındaki yurt duyarlılığı burada da vurgulanmakta, özellikle Çarlık Rusya’sında ezilen Türklerden bahsedilmektedir. 1916-1917 tarihlerini taşıyan şiirler, Rusya’daki değişime de işaret olmuştur.

9. İsyân ve Dua

2 şiirin olduğu kitapta 2 adet ithaf vardır. “İsyân” adlı şiiri, “Hâlîde Edib¹⁸ Hanımefendi’ye”, “Duâ”, “Cemâleddîn Efgânî’nin Aziz Hâtırasına” ithaf edilmiştir. Dante’nin İlahi Komedyası’ndan etkiler taşıyan kitapta şiirin anlatıcısı, Turan memleketlerinin yaşadığı sıkıntılar yüzünden Tanrı’ya yakarmaktadır. Zaman zaman da umutsuzluğunun bir sonucu olarak aşırı tepkiler verdiği görülür:

¹⁷ Hüseyinzâde Alî Turan.

¹⁸ Hâlîde Edib Adıvar.

10. Aydın Kızları

4 şiirin olduğu kitapta 2 adet ithaf vardır. "Aydın Kızları" adlı şiir, "İzmir'in Aziz Çocuğu Ya'kub Kadri'ye"; "Vur", "Millî Ordu'ya!" ithaf edilmiştir. Bu kitapta, şiirlerinde askerler ve çocuklarla birlikte en çok kullandığı kitlelerden biri olan kızların vatan savunmasındaki moralini yükseltmeye çalışan şiirler vardır.

11. Ankara

Tek şiirden oluşan kitaptaki "Ankara" adlı şiir, "Türk Gençliği'ne" ithaf edilmiştir. Bu şiirde şair, Ankara'yı yeni devletin başkenti yapan Mustafa Kemal Atatürk'e, Divan edebiyatındakileri aratmayacak övgüler sunmaktadır.

12. Dağmık Şiirler

35 şiirin olduğu bölümde 21 adet ithaf vardır. "Köyde Fırtına" adlı şiir, "Fuad Bey'e"; "Gözyaşı", "Rebâb-i Şikeste Nâzım-ı Muhterem¹⁹ne"; "Ali", "Küçük Vatandaşlarım'a", "Baba Bucağı", "Küçük Vatandaşlarım'a"; "Anneciğim", "Küçük Vatandaşlarım'a"; "Yazı Masamın Başında", Sa'y Risâlesi Muharrir-i Fâzılı Fahred-din Bey'e"; "Sabah", "Küçük Vatandaşlarım'a"; "Sofra Başı", "Küçük Vatandaşlarım'a"; "Matbû'ât Nizam-Nâmesi Yâhud İlk Hücüm", "Türkiye'nin Evlâdları'na"; "Babacığım", "Küçük Vatandaşlarım'a"; "Genç Türk", "Türk Ocağı'na"; "Mustafa Kemal Zafer"²⁰, "İsmet Paşa'ya"; "Mustafa Kemal Zafer", "İsmet Paşa'ya"; "Kurtarıcı'ya", "Millî Kahraman İsmet İnönü'ne"; "Devrim", "Türk Milleti'ne"; "Şâir", "Vasfî Mâhir"²¹e" ithaf edilmiştir. Şairin bu şiirlerindeki ithaf lar da kitaplarındakinden farklı değildir. Buradaki ithaf şiirleri de çocuklara, millî kahramanlara, Türk ordusuna'dır. Bu bölümde yer alan "Macar Kızı'na", "Şiirimin Perisi'ne", "Tanrı'ya", "Anlamayanlar'a", "Çocuk Esirgeme Kurumu İçin" gibi şiirlerde, ithaf ifadeleri olmasa da kendileri ithaftır.

İthaf ların Tasnifi

Millî Kahramanlara:

1. "Anadolu'dan Bir Ses Yâhud Cenge Giderken", adlı şiir, "Yurdumuzun Koç Yiğitleri'ne",
2. "Beşiğin Önünde", "Hürriyet Kahramanları'ndan Enver Bey'e",

¹⁹ Tefvik Fikret.

²⁰ 11 dörtlükten oluşan bu şiir, aynı adlı bir sonraki 68 dörtlükten oluşan şiirin içinde de yer almıştır.

²¹ Vasfî Mâhir Kocatürk.

3. "Biliniz ki Ey Gaddarlar", "Hürriyet Kahramanlarından Halil Bey'e",
4. "Sen Feryâda Başlayınca", "Vatan Şehidleri'ne",
5. "Aç Bağrımı Biz Geldik", "Kurtarıcı Ordumuz'a ve Kahraman Başbuğu'na",
6. "Ordu'nun Destanı", "Çanakkal'a Kahramanları'na",
7. "Dicle Önünde", "Kahraman 'Irak Ordusu'na",
8. "Vur", "Millî Ordu'ya!",
9. "Köyde Fırtına", "Fuad Bey'e",
10. "Mustafa Kemal Zafer", "İsmet Paşa'ya",
11. "Mustafa Kemal Zafer", "İsmet Paşa'ya",
12. "Kurtarıcı'ya", "Millî Kahraman İsmet İnönü'ne" ithaf edilmiştir.

Türk Halkına ve Halkın Farklı Kesimlerine:

1. "Anadolu", adlı şiir, "Gençlik'e"
2. "İşte O gün", "Orhun ve Ganj'ın Evlâdları'na",
3. "Yurdumuzun İniltisi", "Milletim'e",
4. "Ya Gâzi Ol, Ya Şehid", "Yurdumuzun Dışı Arslanları'na",
5. "Ordu'dan Bir Ses", "Harbiye Mektebi Talebesi'ne",
6. "Çömlekçi", "Sanâyi' Mektebi Talebesi'ne",
7. "Hasta Bakıcı Hanımlar", "Hilâl-i Ahmer Hanımları'na",
8. "Ninni", "Turan'ın Aziz Kızları'na",
9. "Han'ın Sazına", "Tatar Kardeşlerim'e",
10. "Ankara", "Türk Gençliği'ne",
11. "Alil", "Küçük Vatandaşlarım'a",

12. "Baba Bucağı", " Küçük Vatandaşlarım'a",
13. "Anneciğim", "Küçük Vatandaşlarım'a",
14. "Sabah", "Küçük Vatandaşlarım'a",
15. "Sofra Başı", "Küçük Vatandaşlarım'a",
16. "Matbû'ât Nizam-Nâmesi Yâhud İlk Hücum", " Türkiye'nin Evlâdları'na",
17. "Babacığım", "Küçük Vatandaşlarım'a",
18. "Devrim" adlı şiir, "Türk Milleti'ne" ithaf edilmiştir.

Sanatçılara:

1. "Güzellik ve İyilik Karşısında" adlı şiir, "Mösyö Zonaro'ya!..",
2. "Kıristof Kolomb", "Kızılelma Şâiri'ne",
3. "Bir Genç Kız'a", "Beyaz Gölgele Şâiri'ne",
4. "Bir Delikanlı'ya", "Râif Necdet Bey'e",
5. "Çocuklar", "Çocuk Şiirleri Şâiri'ne",
6. "Ölü Kafası", "Filozof Rızâ Tevfik Bey'e",
7. "Felâketler Karşısında", "Türk'ün Duâsı Şairi'ne",
8. "Kanımı Taşyana", "Türk Âlemi Muharriri'ne",
9. "Şair", "Öc Şâiri'ne",
10. "İsyân", "Hâlîde Edib Hanımefendi'ye",
11. "Aydın Kızları", "İzmir'in Aziz Çocuğu Ya'kub Kadrî'ye",
12. "Gözyaşı", "Rebâb-i Şikeste Nâzım-ı Muhteremi'ne",
13. "Şâir", " Vasfî Mâhir'e" ithaf edilmiştir.

Aydınlara:

1. "Gutenberg", "İbrahim Müteferrika'ya",

2. “Martin Luther”, “Mûsa Cârullâh Efendi’ye”,
3. “Yaşamak Kavgası”, “Yusuf Akçura Bey’e”,
4. “Kur’a Neferi”, “Fuad Râif Bey’e”,
5. “İmtihan”, “Câvid Bey’e”,
6. “Benim Rüyam”, “Türklük’ün Ateşli Hatibi Hamdullah Subhî Bey’e”,
7. “Selam Sana”, “Türk Müverrihi Ahmet Refik Bey’e”,
8. “Kafkas’a”, “Hamdullah Subhî Bey’e”,
9. “Kafkas Kızı”, “Ağaoğlu Ahmed Bey’e”,
10. “Petersburg’a”, “Hüseyinzâde ‘Alî Bey’e”,
11. “Duâ”, “Cemâleddîn Efgânî’nin Aziz Hâtırasına”,
12. “Yazı Masamın Başında”, Sa’y Risâlesi Muharrir-i Fâzılı Fahreddin Bey’e”,
13. “İsmail Gaspirinski’ye”, “Merhumun Kayını Muhterem Akçuraoğlu’na” ithaf edilmiştir.

Kurumlara:

1. “10 Temmuz” adlı şiir, “İttihâd ve Terakkî Cem’iyeti’ne”,
2. “Demir”, “San’atkârân Cem’iyeti’ne”,
3. “İrkımın Türküsü”, “Türk Ocağı’na”,
4. “Ey İğnem, Dik”, “Türk Kadınları Biçki Yurdu’na”,
5. “Genç Türk”, “Türk Ocağı’na”,
6. “Çocuk Esirgeme Kurumu İçin”, bu kuruma ithaf edilmiştir.

Diğer:

1. “Balıkçı” adlı şiir, “Babamın Aziz Hâtırası’na”,
2. “Ona Ölüm”, “Türk Gücü’ne”,

3. "Verinhora'ya", "Volonya'ya" ithaf edilmiştir.
4. "Macar Kızı'na",
5. "Şiirim Perisi'ne",
6. "Tanrı'ya",
7. "Anlamayanlar'a",
8. "Bana Kevser Sunan'a"
9. "Çar'a"

Sonuç

1869'da İstanbul'da balıkçı bir babanın oğlu olarak doğup 1944'te ölen Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerindeki ithaf lar kronolojik olarak bakarak Türkiye'nin bu dönemde geçirmiş olduğu süreci anlamak mümkündür. Başlangıçta Sultan İkinci Abdülhamit karşıtlığının bir sonucu olarak II. Meşrutiyeti ülkede tesis eden asker kahramanlara yapılan ithaf lar, sonrasında savaş kahramanlarına dönmüştür. İttihad ve Terakki Partisi'nin yönetimi devralmasından sonra, önce Balkan savaşları, ardından da Birinci Dünya Savaşı ve milli mücadele evresinde Türk milletinin sürekli savaşların içinde olması, şairin de ithaf larını bu yöne kaydırmıştır. Şair, ülkenin kurtuluşunun ancak kadın ve çocuklar da dâhil olmak üzere topluca ilim sahibi olmak, çalışmak ve savaşmakla mümkün olduğunu anladığından sanatını da bu yola hasretmiştir. Osmanlı devletini pek çok taraftan istila etmiş olan Batılı devletlere karşı şair, sadece Türklere değil, imparatorluğun diğer Müslüman unsurlarına da şiirlerinde iletiler sunarak onları düşman karşısında diri tutmaya çalışmıştır. Bu yüzden şiirlerini çoğunlukla halkın içindeki çalışan, savaşan ve geleceğin ümidi olarak görülen çocuklara ithaf etmiştir. Ayrıca şair, Türk toplumunun aydınlanmasında önemli rolleri olan başta devletin kurucusu Mustafa Kemal ve İsmet İnönü olmak üzere bilim adamları ve sanatçılara da şiirlerini ithaf etmiştir.

Kaynakça

- Akyüz, Kenan Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İnkılap Kitabevi (4. Baskı), İstanbul, 1986.
- Erbay, Erdoğan, "Türk Edebiyatında İthaf Geleneği ve Tefvik Fikret'in İthaf ları" "Hediye" Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul, (16 - 17 Kasım 2005)

- Erbay, Erdoğan, Eskiler ve Yeniler, Akademik Araştırmalar, Erzurum, 1997.
- Gibb, Elias John Wilkinson, Osmanlı Şiir Tarihi I-II (Tercüme: Ali Çavuşoğlu), Akçağ Yay., Ankara, 1991.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Divan Edebiyatı Beyanındadır, Marmara Kitabevi, İst. 1945.
- İnalçık, Halil, Şair ve Patron, Doğu Batı Yay.(5.Baskı), Ankara, 2013.
- Kahraman, Mehmet, Divan Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Umut Matbaacılık, İstanbul 1996.
- Mengi, Mine, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Yay.(18. Baskı), Ankara, 2012.
- Örger, Ertan, "Cumhuriyet Döneminde İthaf Şiirler", Hediye Kitabı (Edi. Emine Gürsoy Naskali, Aylın Koç), Kitabevi Yay., İstanbul, 2007.
- Saraç, M. A. Yekta, Klâsik Edebiyat Bilgisi, Gökkuşbe (7. Baskı), İstanbul, 2013.
- Tansel, Fevziye Abdullah, Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri – Şiirler, Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara, 1998.